

KAKO S RODITELJIMA RAZGOVARATI O SEKSUALNOM ODGOJU I OBRAZOVANJU ZA RODNU RAVNOPRAVNOST

Izveštaj i preporuke znanstveno-stručnog seminara održanog u organizaciji projekta Sense AGENDa pri Odsjeku za sociologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Preporučeno citiranje: Vučković Juroš, Tanja (2024.) Izveštaj i preporuke znanstveno-stručnog seminara 'Kako razgovarati s roditeljima o seksualnom odgoju i obrazovanju za rodnu ravnopravnost'. Zagreb: Projekt Sense AGENDa.

Cilj znanstveno-stručnog seminara održanog 9. rujna 2024. godine na Filozofskom fakultetu u Zagrebu bio je prezentirati rezultate hrvatskih istraživanja koja se bave percipiranim potrebama i brigama učenika, znanstveno-odgojnih djelatnika i roditelja vezanih uz seksualni odgoj i obrazovanje za rodnu ravnopravnost, te kroz raspravu s dionicima identificirati poruke koje adresiraju roditeljske brige i strahove te na taj način omogućiti protudjelovanje anti-rodnom porukama.

Na seminaru je u Vijećnici FFZG-a sudjelovalo oko 15 znanstvenika_ca, predstavnika_ca udruga koji se bave ovim i vezanim temama i pripadnika_ca zainteresirane javnosti, a seminaru se virtualnim putem pridružilo još desetak sudionika_ca. Njihov je doprinos ključan za preporuke iznesene u ovom izvještaju te im se ovim putem duboko zahvaljuje.

Koje su potrebe učenika i odgojno-obrazovnih djelatnika?

Seminar je započeo izlaganjem u kojem je Anamarija Sočo predstavila glavne rezultate [kvalitativnog istraživanja](#) udruge Status M o stavovima i potrebama zagrebačkih srednjoškolskih učenika_ca i odgojno-obrazovnih radnika_ca za seksualnim obrazovanjem.

Glavne poruke ovog istraživanja su:

1. Učenici i nastavnici žele i smatraju **potrebim sustavno seksualno obrazovanje**.
2. Nastavnici žele i smatraju **potrebim kontinuirano usavršavanje u prenošenju znanja o seksualnosti**.
3. **Učenici trebaju siguran prostor u školama** u kojem mogu slobodno raspravljati o osjetljivim temama, bez straha od osude ili ismijavanja.
4. Nastavnici smatraju da je **potrebno vratiti intelektualni autoritet škole u području seksualnog obrazovanja**.

Izveštaj pripremila:
Tanja Vučković Juroš

Projekt Sense AGENDa (2021.-2024.) financiran je iz sredstava Obzora 2020., programa Europske unije usmjerenog na izvrsnost u istraživanjima i inovacijama, u sklopu Marie Skłodowska-Curie akcija (#101025722). Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost autorice izvještaja i ni na koji način ne može se smatrati da odražava gledišta Europske komisije.

<https://senseagenda.ffzg.unizg.hr/>

Vijećnica Filozofskog fakulteta
9. rujna 2024.

PRESENTIRANA
ISTRAŽIVANJA

Stavovi učenika_ca i odgojno-obrazovnih djelatnika_ca srednjih škola grada Zagreba o sveobuhvatnom seksualnom obrazovanju

Anamarija Sočo
(Status M)

U komentaru iz publike nakon ovog izlaganja također se podsjetilo da u promišljanju potreba učenika_ca za seksualnim obrazovanjem valja imati na umu i osobe s teškoćama.

U sljedećem izlaganju, na temelju [kvalitativnog istraživanja objavljenog 2024. godine u međunarodnom znanstvenom časopisu CEEPS Journal](#), Marija Bartulović i Barbara Kušević s Odsjeka za pedagogiju Filozofskog fakulteta govore su o razmišljanjima odgojno-obrazovnih radnika u zagrebačkim srednjim školama o seksualnoj i rodnoj raznolikosti.

U ovom istraživanju, nastavnici su ukazali na **tabuiziranje tema o seksualnoj i rodnoj jednakosti u hrvatskom obrazovnom sustavu koje dovodi do toga da se o tim temama počinje pričati previše kasno.**

Predugo odgađanje i nedostatan bavljenje temama rodne i seksualne raznolikosti u obrazovnom sustavu – koje efektivno **ugrožava pravo djece na obrazovanje** – posljedica je tri ustrajna mita koja su se pojavila i kod sudionika ovog istraživanja:

1. Mita o dječjoj nevinosti zbog kojeg **roditelji odgađaju razgovor o seksualnosti i smatraju potrebu za seksualnom edukacijom primjerenu kasnijoj dobi nego što je to uistinu potrebno;**
2. Mita o roditeljskom otporu seksualnom obrazovanju **kojeg nastavnici često percipiraju masivnijim i intenzivnijim nego što uistinu jest** i stoga izbjegavaju te teme;
3. Mita o rješenju odozgo, odnosno **održavanju statusa quo u većoj mjeri nego što to okolnosti traže dok se čeka da Ministarstvo i institucije odrade svoj posao** u uvođenju seksualnog obrazovanja.

Koje su potrebe i brige roditelja?

U izlaganju koje se temeljilo na istraživačkoj dionici "Roditelji raspravljaju" projekta [Kako obični ljudi tumače anti-rodne poruke \(Sense AGENDA\)](#), Tanja Vučković Juroš predstavila je brige roditelja oko seksualnog odgoja i obrazovanja za rodnu ravnopravnost, kao i teme koje roditelji smatraju pogotovo važnim te ih žele u većoj mjeri vidjeti u školskom programu (izdvajaju se kontracepcija, seksualno zlostavljanje, emocije u vezama i vršnjačkim odnosima i seksualnost u medijima i na društvenim mrežama).

Na temelju ovog istraživanja s roditeljima djece u osnovnim i srednjim školama u raznim dijelovima Hrvatske, navode se četiri glavna izazova:

1. Roditelji se u razmišljanjima o seksualnosti često fokusiraju na svoje strahove što vodi podršci programima kojima su u središtu biološki aspekti i rizici seksualnosti.

No, **sveobuhvatno seksualno obrazovanje jest učinkovitije** u smanjenju i sprječavanju rizika seksualnosti, a **dodatno adresira i emocionalnu dobrobit djece.**

2. Roditelje najviše brine moguća prerana seksualizacija djece i neprimjereni utjecaji na njihov razvoj.

No, **točna i potpuna informacija zaštićuje**, te stoga **škola može djelovati kao korektiv** netočnim ili nepotpunim informacijama u medijima i na društvenim mrežama; **stručnim pristupom može pružiti znanja i vještine koje roditelji ne mogu ili ne stignu pružiti**; te sveobuhvatnom seksualnom edukacijom može **djeci pomoći u stjecanju emocionalnih kompetencija.**

LGBTIQ (ne)vidljivost u odgojno-obrazovnom kontekstu

Marija Bartulović i Barbara Kušević
(Odsjek za pedagogiju, FFZG)

Prema [rezultatima istraživanja](#) provedenim na nacionalnim reprezentativnim uzorcima hrvatskih roditelja 2013. i 2014. godine, većina (78.8%) roditelja podržava programe zdravstvenog i seksualnog obrazovanja u školama.

Izvor: Kuštreba, I., Elezović, I. & Štulhofer, A. (2015) Parents' attitudes toward school-based sexuality education in Croatia. *Sexuality Research and Social Policy*, 12 (4), 323-334.

Rodna i seksualna raznolikost u školama: perspektiva roditelja

Tanja Vučković Juroš
(Odsjek za sociologiju, FFZG)

Prema [izvještaju Europskog parlamenta](#), značajni dokazi ukazuju kako seksualno obrazovanje učinkovito povećava znanje i jača stavove koji dovode do poboljšanja seksualnog i reproduktivnog zdravlja i smanjenja rizika pri spolnim odnosima (uključivši ne samo uporabu kondoma, već i broj partnera te dob pri stupanju u prvi spolni odnos).

Izvor: European Parliament, Michielsen, K., & Ivanova, O. (2022). *Comprehensive sexuality education – Why is it important?*, European Parliament, Directorate-General for Internal Policies of the Union - Publications Office of the European Union

3. Mnogi roditelji smatraju da se o svim temama treba razgovarati u školi, no često osjećaju i **nepovjerenje u školski sustav**, te strahuju da osjetljive teme neće predavati motivirane i stručne osobe.

Problem nepovjerenja u školski sustav i institucije širi je problem hrvatskog društva kojeg nije lagano adresirati i na njega su se sudionici seminara dodatno osvrnuli u raspravi s dionicima.

4. Mnogi roditelji strahuju da će se u školi razgovarati o pojedinim slučajevima djece i njihovih obitelji, a istovremeno smatraju da se o nekim temama (od rodnih identiteta pa do razvoda) ne bi trebalo pričati osim ako u razredu ne postoji takav slučaj, odnosno "problem".

Za adresiranje ovog izazova ključno je **na prvo mjesto staviti perspektivu i dobrobit sve djece**, uključivši i najranjivije djece u sustavu. To znači **o svakoj temi pričati kao da se tiče svih prisutnih** budući da jedino tako školski programi seksualnog odgoja i obrazovanja za rodnu ravnopravnost mogu **reprezentirati, odnosno adresirati potrebe svakog djeteta, bez da se ijedno dijete izdvaja ili "problematizira"**.

Tekst koji slijedi u drugom dijelu izvještaja i koji uključuje preporuke i zaključke seminara pripremljen je na temelju bilješki i transkripata audio snimke rasprave s dionicima. Ovaj tekst slijedi govorni jezik i nastoji vjerno prenijeti stajališta iznesena na seminaru. No, radi lakše čitljivosti i konciznosti sadržaja, u tekst su unesene korekcije i skraćivanja te su neki dijelovi teksta kompoziti stajališta više različitih sudionika ili kompoziti stajališta izrečenih u različitim dijelovima seminara.

Rasprava s dionicima

Rasprava s dionicima započela je pitanjem i komentarima jedne od sudionica čije su riječi odjekivale mnoge od perspektiva koje se ponekad mogu čuti u javnom prostoru, uključivši i od nekih zabrinutih roditelja. Kako je seminar okupio mnoštvo stručnjaka iz razolikih područja koji se bave ovim temama, ta su **pitanja i brige bile adresirane ovom jedinstvenom kolektivnom ekspertizom**, te stoga mogu služiti kao **preporuke kako odgovoriti na ta i slična pitanja**.

U drugom dijelu rasprave s dionicima, kao ključni element seksualnog odgoja i obrazovanja za rodnu jednakost, postavilo se pitanje **odgovornosti**, zajedno s pitanjem **(ne)povjerenja u obrazovni sustav**. U zaključnom dijelu ponovno je istaknuta glavna poruka seminara: **na prvom mjestu uvijek mora biti zdravlje, dobrobit i sigurnost svakog djeteta**.

STRUČNA EKSPERTIZA SUDIONIKA SEMINARA

U seminaru su sudjelovali znanstvenici i stručnjaci iz područja koja su uključivala sociologiju, pedagogiju i psihologiju.

Osim toga, raspravi s dionicima svojom su stručnom ekspertizom doprinijeli pripadnici udruga koje se bave temama seksualne edukacije, građanskog odgoja, rodne ravnopravnosti, ljudskih prava i sličnih relevantnih tema. Među sudionicima seminara nalazili su se predstavnici sljedećih organizacija:

Ambidekster klub - Savjetodavni i edukativni centar za djecu, mlade i obitelj

CESI - Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje

Dugine obitelji

Forum za slobodu odgoja

Lezbijska organizacija Rijeka "LORI"

Udruga za unapređenje kvalitete življenja LET

Udruga za ljudska prava i građansku participaciju PaRiter

Roditelji u akciji – Roda

SOLIDARNA - Zaklada za ljudska prava i solidarnost

SOS Rijeka - Centar za nenasilje i ljudska prava

PREPORUKE: Kako adresirati pitanja i brige roditelja

PITANJE/BRIGA: Ljudska spolnost je filozofsko pitanje i tema oko koje nema slaganja, svjetonazorska tema. To nije samo pitanje zdravlja i prava, nego i morala. Kako spriječiti da takva vrsta školskog programa ne bude indoktrinacijska? Da ne prenosi samo znanje nego i vrijednosni stavovi, npr. da je u redu mijenjati partnere dok god se štite ili da pobačaj jest ili nije u redu?

Odgovori:

- ✓ U seksualnom odgoju **ne govori se djeci što trebaju raditi ili što jest ili nije ispravno**. Učenici trebaju dobiti znanje, odnosno **točnu i potpunu informaciju, a značenja odlučuju sami** s obzirom na svoja usmjerenja ili vrijednosti.
- ✓ Zadatak je obrazovno-odgojno djelatnika da učenici **postignu propisane odgojno-obrazovne ishode**, koji moraju biti u skladu **u skladu sa znanošću, zakonima i pedagoškim standardima**.

Npr. ishod neće biti stav da učenik_ca treba mijenjati što više partnera (pitanje moralnosti ili vrijednosti), nego će biti da učenik_ca vidi opasnost u spolno prenosivim bolestima (pitanje zdravlja). Kako će učenici sprječavati spolno prenosive bolesti (npr. kondomom ili bračnom čistoćom) odlučuju sami.

- ✓ Ljudska spolnost jest kompleksno pitanje i o njezinim filozofskom, moralnim i drugim dimenzijama učenici mogu raspravljati i odlučivati u skladu sa svojim usmjerenjima i vrijednostima, **no primarni je zadatak obrazovnog sustava osigurati djeci njihovo pravo na obrazovanje i informacije**, u skladu s ljudsko-pravaškim okvirom na koji se RH obvezala.

PITANJE/BRIGA: Jedna perspektiva kaže da djeca imaju pravo na obrazovanje i informacije, no druga perspektiva kaže da roditelji imaju pravo odlučivati o vrijednostima, odnosno odgoj i obrazovanje sukladan svojem svjetonazoru. Ovo pravo roditelja se nalazi u hrvatskom Ustavu i mnogim međunarodnim konvencijama. U demokratsko-pluralističkom društvu ne bi se smjelo roditelje i djecu izložiti samo jednoj interpretaciji i jednom moralnom pogledu, nego bi trebao postojati izbor između više programa ili mogućnost da roditelji odaberu program koji je u skladu s njihovim vrijednostima.

Odgovori:

- ✓ Odgovornost obrazovnog sustava jest djeci pružiti informacije u skladu sa znanošću, zakonima i pedagoškim standardima. Tako usklađeni **odgojno-obrazovni ishodi moraju za svu djecu biti isti**. Do njih se **može doći različitim pedagoškim putevima, no ne mogu se stvarati alternativni programi čije ishodi odudaraju** od znanstvenih, zakonskih i pedagoških standarda jer **obrazovanje treba biti svima dostupno pod jednakim uvjetima**.
- ✓ Roditelji imaju i trebaju imati pravo glasa u školi. **Podrška roditelja, kao zagovornika djetetova interesa**, jest iznimno važna. Prema Ustavu, **roditelji imaju pravo odlučivati o odgoju djece** i to pravo **nije u sukobu s odgovornošću i**

Ustav Republike Hrvatske

Članak 3.

"Sloboda, jednakost, nacionalna ravnopravnost, mirotvorstvo, socijalna pravda, poštivanje prava čovjeka, nepovredivost vlasništva, očuvanje prirode i čovjekova okoliša, vladavina prava i demokratski višestranački sustav najviše su vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske."

Članak 5.

"U Republici Hrvatskoj zakoni moraju biti u suglasnosti s Ustavom, a ostali propisi i s Ustavom i sa zakonom.

Svatko je dužan držati se Ustava i prava i poštivati pravni poredak Republike Hrvatske."

Članak 63.

"Država štiti materinstvo, djecu i mladež te stvara socijalne, kulturne, odgojne, materijalne i druge uvjete kojima se promiče ostvarivanje prava na dostojan život."

Članak 64.

"Roditelji su dužni odgajati, uzdržavati i školovati djecu te imaju pravo i slobodu da samostalno odlučuju o odgoju djece.

Roditelji su odgovorni osigurati pravo djetetu na potpun i skladan razvoj njegove osobnosti."

Članak 66.

"Obrazovanje je u Republici Hrvatskoj svakomu dostupno, pod jednakim uvjetima, u skladu s njegovim sposobnostima."

Povelja Europske unije o temeljnim pravima

Članak 24. Stavak 2.

"U svakom djelovanju koje se odnosi na djecu, bez obzira na to provode li ga tijela javne vlasti ili privatne institucije, primarni cilj mora biti zaštita interesa djeteta."

dužnošću obrazovnog sustava da djeci pruži potpune i točne informacije, pogotovo što Ustav također navodi da roditelji djeci moraju osigurati potpun razvoj osobnosti. U **najboljem interesu djece**, kojeg društvo ima obvezu štiti, jest **da ih se ne drži u neznanju**, što potvrđuju i presude Europskog suda za ljudska prava, a **znanje koje učenici dobiju u školi roditelji imaju pravo protumačiti i djecu odgojem usmjeriti u skladu sa svojim vrijednostima**.

PITANJE/BRIGA: Što je homofobija, transfobija? Je li svako kritičko promišljanje o spolu, ponašanju ili životnom stilu ujedno homofobija i transfobija? Djeci se ne bi smjeli nametati gotovi stavovi o tome što je prihvatljivo i ispravno. Ljudska prava su također predmet rasprave.

Odgovori:

- ✓ U demokratskim društvima **pitanje postignutih ili dosegnutih ljudskih prava nije pitanje rasprave**. U raspravi je eventualno proširivanje prava, no ne i smanjivanje. **Sustav javnog obrazovanja dužan je zaštititi temeljna prava** – i ne može, primjerice, raspravljati o tome treba li se zabraniti ili ograničiti neheteroseksualnim osobama da upražnjavaju svoju seksualnost – bez obzira na pojedina mišljenja.
- ✓ Odgovornost je društva zaštititi svoje najranjivije pripadnike. Iz te perspektive, treba **na prvo mjesto uvijek treba staviti dobrobit djeteta**. To znači da svako dijete u obrazovnom sustavu (od djece neheteroseksualne orijentacije pa do djece iz različitih oblika obitelji) ne smije biti povrijeđeno tim sustavom. **Pitanje zaštite dostojnog života i ljudskih prava bilo kojeg djeteta stoga ne može biti predmet rasprave**.
- ✓ Kada se govori o homofobiji ili transfobiji, djeci se ne nameću gotovi stavovi o tome što je prihvatljivo ili ispravno, već se implementiraju **osnovna ljudsko-pravna načela sustava javnog obrazovanja na koje se hrvatsko društvo obvezalo kao dio demokratskog, europskog društva** (vidjeti npr. čl. 3 Ustava ili Akcijski plan za prevenciju nasilja u školama).

PITANJE/BRIGA: Mnogim je neprihvatljivo da se djecu u vrlo ranoj dobi, već u dječjem vrtiću, izlaže eksplicitnom seksualnom sadržaju. Istraživanja pokazuju da je rano izlaganje seksualnim sadržajima štetno.

Odgovori:

- ✓ Seksualno obrazovanje **ne izlaže djecu eksplicitnom seksualnom sadržaju**. Sadržaj seksualne edukacije uvijek u obzir uzima razinu razvoja djeteta, odnosno sve su informacije i načini na koji informacije pružaju **primjereni dobi**. **Studije iz zemalja koje takve programe provode pokazuju da dobi prilagođena sveobuhvatna seksualna edukacija ima samo pozitivne učinke**, uključujući i to da mladi kasnije ulaze u seksualne odnose, da je manje neželjenih trudnoća, manje pobačaja i tako dalje.

Europski sud za ljudska prava

Neke relevantne presude:

Kjeldsen, Busk Madsen i Pedersen protiv Danske (1976.)

Konrad protiv Njemačke (2006.)

Dojan i ostali protiv Njemačke (2011.)

A.R. i L.R. protiv Švicarske (2017.)

UN-ova Deklaracija o ljudskim pravima, seksualnoj orijentaciji i rodnom identitetu

Preneseno na [mrežnoj stranici](#) Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova (2. siječnja 2012.):

"Prema podacima Stalne misije Republike Hrvatske u Ujedinjenim nacijama, Republika Hrvatska je 18. prosinca 2008., tijekom usvajanja rezolucija 3. odbora na Općoj skupštini UN-a iskazala potporu Deklaraciji o ljudskim pravima, seksualnoj orijentaciji i rodnom identitetu...Deklaracija potvrđuje načelo nediskriminacije koje zahtjeva da se ljudska prava primjenjuju podjednako prema svakom ljudskom biću bez obzira na seksualnu orijentaciju ili rodni identitet, a posebno se osuđuje upotreba smrtno kazne i mučenja za osnove seksualne orijentacije ili rodnog identiteta i uskraćivanje zdravstvene skrbi. Najvažniji je članak 11. Deklaracije kojim se zahtjeva od država da poduzmu sve potrebne mjere, posebno zakonodavne i administrativne, kako bi osigurali da seksualna orijentacija ili rodni identitet ne mogu biti pod nikakvim okolnostima osnova za izricanje kaznenih sankcija, a posebno smaknuća, uhićenja i pritvaranja."

Akcijski plan RH za prevenciju nasilja u školama 2020.-2024.

"Različitim mjerama i aktivnostima ovaj akcijski plan uključuje i rodno uvjetovano nasilje koje nastaje iz podčinjenog i neravnopravnog položaja žena (u ovom slučaju djevojčica i djevojaka u društvenom okruženju, uključujući i škole) te homofobno i transfobno nasilje koje doživljavaju mlade LGBTIQ osobe zbog neuklapanja u tradicionalno uvriježene društvene norme o spolu, rodu i seksualnosti." (str. 19)

- ✓ **Programi seksualne edukacije u vrtićima, kao ni jedan takav program, ne izlažu djecu eksplicitnim seksualnim sadržajima.** U programima koji se provode u vrtićima podučava se, primjerice, **što je neprimjeren dodir**, što je u redu, a što nije. Svrha toga je **da bi se djeca znala zaštititi**, da bi znala postaviti granice ili reći ako ih netko neprimjerenom dodiruje.

PITANJE/BRIGA: Jesu li ti programi seksualnog odgoja zaista učinkoviti? Postoje studije koje pokazuju da jesu, ali postoje one i koje pokazuju da nisu. Podatak Svjetske zdravstvene organizacije jest da je sigurnost kondoma 85%, govori se i da prirodne metode planiranja obitelji nisu pouzdane, a službeni podatak Svjetske zdravstvene organizacije jest da je Billingsova metoda sigurna oko 96%.

Odgovori:

- ✓ Odgovornost obrazovnog sustava je djeci usaditi vještinu kritičkog razmišljanja, a ono uključuje i procjenu vjerodostojnosti različitih informacija. **Informacije pružene u obrazovnom sustavu moraju biti znanstveno utemeljene, što znači da iza njih mora stajati snaga znanstvenih dokaza većine metodološki valjanih studija.** Podaci nekolicine ili podaci metodološki upitnih studija nisu u svojoj dokaznoj vrijednosti jednaki podacima studija koji se, svojom brojnošću i metodološkom valjanošću, mogu smatrati znanstveno utemeljenim. **Snaga znanstvenih dokaza i primjeri dobre prakse iz zemalja koje dugogodišnje provode programe sveobuhvatne seksualne edukacije jasno govore o učinkovitosti takvih programa** (vidjeti npr. izvještaj Europskog parlamenta ili UNESCO-ve smjernice za seksualno obrazovanje).
- ✓ Odgovornost obrazovnog sustava jest također **ispravljati netočne ili nepotpune informacije koje bi mogle prenijeti pogrešnu predodžbu** o podacima ili o valjanim zaključcima. Intencionalno izostavljanje određenog sadržaja također se može smatrati indoktrinacijom.

Npr. točna i potpuna informacija jest da pouzdanost metoda planiranja obitelji ovisi o ispravnom i dosljednom korištenju. [Podatak Svjetske zdravstvene organizacije iz 2024.](#) govori da je pouzdanost kondoma kao zaštite od neplanirane trudnoće 98% kod žena čiji partneri kondome koriste ispravno i dosljedno u svakom spolnom odnosu unutar godine dana, te 87% kod [tipičnog korištenja](#). Pri provjeri drugog navoda, podatak Svjetske zdravstvene organizacije o 96% pouzdanosti Billingsove ovulacijske metoda promatranja cervikalne sluzi nismo uspjeli identificirati [među podacima o metodama planiranja obitelji](#), no [sustavni pregled istraživanja objavljen 2018. u Obstetrics & Gynecology](#) iznosi podatak o vjerojatnosti neplanirane trudnoće u rasponu između 1,1-3,4% u slučaju ispravnog i dosljednog korištenja i 10,5-33,6% u slučaju tipičnog korištenja. Dakle, potpuna informacija o usporedbi ove dvije metode ukazuje da je, kod ispravnog i dosljednog korištenja, pouzdanost kondoma 98%, a Billingsove metode 96,6-98,9%, a kod tipičnog korištenja pouzdanost kondoma je 87%, a Billingsove metode 66,4-89,5%.

Deklaracija o seksualnim pravima

Svjetskog seksološkog udruženja (1999.)

Preneseno u *Pojmovniku rodne terminologije prema standardima Europske unije* koje je izdao Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH 2007. godine, str. 84:

"Seksualna prava su univerzalna ljudska prava zasnovana na slobodi, dostojanstvu i jednakosti svih ljudskih bića. Ona uključuju pravo na seksualnu slobodu, autonomiju, seksualni integritet i sigurnost tijela, seksualnu privatnost i spolnu/rodnu jednakost. Uključuju pravo na seksualni užitak i emocionalno seksualno izražavanje, na slobodu udruživanja, pravo na slobodne i odgovorne reproduktivne izbore, na informaciju vezanu uz seksualnost temeljenu na znanstvenim istraživanjima, na sveobuhvatno obrazovanje o seksualnosti, te pravo na zaštitu seksualnog zdravlja."

UNESCO-ve Smjernice za seksualno obrazovanje ([Ažurirane 2018.](#))

"Općenito, baza dokaza o učinkovitosti seksualnog obrazovanja u školama nastavlja rasti i jačati, s mnoštvo preglednih studija koje izvješćuju o pozitivnim učincima u nizu ishoda.

Pregledom iz 2016. utvrđeno je da, iako se baza dokaza za sveobuhvatno seksualno obrazovanje proširila od 2008., zaključci i preporuke izvornih Smjernica i dalje zadržavaju velik dio svoje valjanosti i primjenjivosti. Ovo istraživanje ponovno potvrđuje da kurikularni programi seksualnog obrazovanja pridonose sljedećim ishodima:

- Odgodi početka spolnih odnosa
- Smanjenoj učestalosti seksualnih odnosa
- Smanjenom broju seksualnih partnera
- Manjem preuzimanju rizika
- Povećanoj uporabi kondoma
- Povećanoj uporabi kontracepcije

...Ažurirane Smjernice odjekuju rezultate istraživanja iz originalnih Smjernica, kao i iz šire literature i prakse, koji ističu kako seksualno obrazovanje – u školama ili van njih – ne dovodi do povećanja seksualne aktivnosti, rizičnog seksualnog ponašanja niti povećanja stope zaraze seksualno prenosivim bolestima / HIV-om." (str. 28, prevedeno s engleskog)

PITANJE/BRIGA: Govori se da bi u programu sveobuhvatne seksualne edukacije učenici trebali moći razgovarati o vrijednostima, no u središtu kampanje jest spolni užitak. A gdje je ljubav, roditeljstvo, brak?

Odgovori:

- ✓ **Sadržaji i dobi prilagođeni ishodi programa sveobuhvatne edukacije, prema UNESCO-vim smjernicama za seksualno obrazovanje, uključuju i emocije i ljubav i različite druge aspekte seksualnosti.**
- ✓ **Užitak je također aspekt seksualnosti i nije dobro seksualnost svesti samo na rizike i strahove jer je seksualnost inherentan dio čovjekova bića i identiteta. Ali i kad govorimo o zaštiti od seksualnih rizika, užitak je tu također bitan.** Kao što se vidi iz prakse udruga koje rade sa žrtvama seksualnog nasilja, žene koje su praktički silovane misle da je to dio seksualnog ponašanja jer nisu osvijestile da se smiju i moraju zaštititi od stvari koje im ne odgovaraju i koje ne žele. Dakle, i **užitak može biti vrlo jasno kontekstualiziran unutar okvira dobrobiti, zdravlja i sigurnosti.**

Na stranici 35 UNESCO-ovih Smjernica za seksualno obrazovanje navodi se osam glavnih koncepata koje se preporučuje obraditi programom sveobuhvatne seksualne edukacije, prilagođeno dobi i stupnju razvoja učenika:

1. Veze i odnosi
2. Vrijednosti, prava, kultura i seksualnost
3. Razumijevanje roda
4. Nasilje i zaštita
5. Vještine za zdravlje i dobrobit
6. Ljudsko tijelo i razvoj
7. Seksualnost i seksualno ponašanje
8. Seksualno i reproduktivno zdravlje

Kroz čitavu raspravu, a pogotovo u njenom drugom dijelu, provlačilo se pitanje odgovornosti. Sudionici seminara su se složili da su **sveobuhvatni seksualni odgoj i obrazovanje za rodnu jednakost potrebni i nužni za dobrobit, zdravlje i sigurnost djece.** Tko onda ima **odgovornost** da se ti programi uvedu i provode?

Udruge? Organizacije civilnog društva jako puno rade, no njihova uloga se često svodi na krpanje onog što bi trebalo biti sustavno adresirano. Udruge mogu provoditi razne programe, no njihovi su resursi ograničeni i dosta im je kanala zatvoreno na nacionalnom nivou. U konačnici, seksualni odgoj i obrazovanje za rodnu jednakost moraju biti nešto za što sustav treba reći 'Ovo je bitno!' i staviti to u proračun, u strateške planove i u planove ljudskih resursa.

Odgojno-obrazovni djelatnici? Mnogi nastavnici su motivirani te prolaze i dodatne edukacije, no to nije sustavno rješenje. Jedan od najvećih problema jest što se nastavnicima u našem obrazovnom sustavu sustavno podriva pozicija autoriteta i autonomije te se često osjećaju bespomoćno i bez potrebnih resursa. Ovo uključuje i institucionalnu podršku u komunikaciji s roditeljima, ali i u građenju kompetencija koje su im potrebne za izvođenje ovakvih programa.

Roditelji? Podrška roditelja jest potrebna i nužna i roditelji trebaju biti u partnerstvu sa školom. No obrazovni sustav također ne može podržavati homofobiju niti transfobiju jer na prvo mjesto uvijek valja staviti dobrobit i interes svakog djeteta. Roditelji trebaju biti prepoznati kao zagovornici djetetova interesa, no odgovornost na izgradnji kurikulumu mora biti u rukama educiranih profesionalaca. Roditelje treba educirati kako se ne bi povodili misinformacijama o seksualnom odgoju i obrazovanju za rodnu jednakost, no roditelji su također premoreni i ne može se očekivati od njih da se detaljno upoznaju sa svakim programom. Stoga treba izgraditi povjerenje da će javni obrazovni sustav kompetentno usaditi djeci znanja i vještine potrebne za njihovu dobrobit, zdravlje i sigurnost.

Odgovornost i (ne)povjerenje

Akadska zajednica? Akadska zajednica i znanstvenici imaju odgovornost da reagiraju kada u javnost izađu misinformacije i manipulacije znanstvenim istraživanjima. Psiholozi, sociolozi, pedagozi se, kao struka, moraju oglasiti kroz svoja strukovno-profesionalna udruženja i objasniti vrijednost znanstvenih dokaza i što znači kad se mnoštvo znanstvenika slaže oko nečeg. No nije dovoljno samo reagirati. Pogotovo u visoko-školskom sustavu, znanstvenici trebaju iskoristiti svoju autonomiju i znanstvenu slobodu kako bi informirali svoje studente i buduće nastavnike i o znanstvenim dokazima i o komunikaciji s javnošću i roditeljima.

Država / nadležno Ministarstvo? Nedostaje političke volje, a tome su doprinijeli i dobro organizirani akteri anti-rodnih pokreta koji su u hrvatskom društvu pitanje sveobuhvatnog seksualnog odgoja i obrazovanja za rodnu ravnopravnost pretvorili u pitanje pridobivanja političkih bodova. Stoga se ono izbjegava sustavno adresirati, umjesto da se prioritizira kako bi ti programi mogli doprinijeti dobrobiti, zdravlju i sigurnosti sve djece u obrazovnom sustavu. **Seksualni odgoj i obrazovanje za rodnu ravnopravnost moraju biti odgovornost države i nadležnog Ministarstva** jer:

- ove teme nisu ništa manje važne nego drugi predmeti u školi, upravo suprotno;
- postoje zakonski, znanstveni i pedagoški standardi i primjeri dobrih praksi koje možemo slijediti i prilagoditi;
- da bi bili učinkoviti i pod jednakim uvjetima dostupni svoj djeci, ovi se programi moraju sustavno provoditi na nacionalnoj razini te iza tih programa mora postojati institucionalna podrška koja treba uključivati i ulaganje u obrazovni kadar koji će ove sadržaje motivirano i stručno predavati.

Gore navedenim stajalištima iznesenim na seminaru pridružio se i zaključak da **izbjegavanje odgovornosti za seksualni odgoj i obrazovanje za rodnu ravnopravnost dodatno narušava povjerenje u obrazovni sustav**. Zajedno s postupnim obezvređivanjem rada i profesije nastavnika i pokušajima da se stvore paralelni, podvojeni kurikulumi za različite slojeve društva, sve ovo dovodi do **podrivanja obrazovanja kao javnog dobra**. To pak može imati velike negativne posljedice na naše društvo u budućnosti i na mnogo širim razmjerima.

Glavne poruke seminara

Na prvom mjestu uvijek mora biti **zaštita interesa i dobrobiti djece**.

Sveobuhvatno seksualno obrazovanje i obrazovanje za rodnu jednakost jest **namijenjeno svim učenicima u razvoju** i stoga mora **pružiti točne i potpune informacije relevantne svakom djetetu** u obrazovnom sustavu, bez obzira radi li o većinskim ili manjinskim skupinama.

Cilj sveobuhvatnog seksualnog obrazovanja i obrazovanja za rodnu jednakost jest **doprinijeti dobrobiti, zdravlju i sigurnosti svakog djeteta**.

Odgovornost države jest da osigura **sustavno te znanstvenim dokazima i dobrom praksom potkrepljeno** seksualno obrazovanje i obrazovanje za rodnu jednakost koje je **svakomu dostupno, pod jednakim uvjetima**, u skladu s njihovim sposobnostima.